

## *Istorijsko delo i njegov veliki neimar*

*(TITO VRHOVNI KOMANDANT, ilustrovana publikacija, tekstove napisali Mensur Seferović i Vladimir Hlaić, izdanje »Narodne armije«, Beograd, 1980)*

Misao i delo druga Tita — ta koliko značajna toliko i inspirativna potvrda mogućnosti stvaralačkog razvijanja marksističke nauke u savremenom svetu i njenog ostvarivanja u društvenoj praksi tog sveta — privlače, i u našoj zemlji i izvan nje, sve veću pažnju i interesovanje kako i u vidu sve većeg broja knjiga i publikacija o drugu Titu, tako i o njegovom životnom putu, o istorijskom smislu i uticaju gigantskog opusa koji je ostavio u nasleđe ne samo nama Jugoslovenima već i svima drugima u svetu koji se bore za mir, progres i sreću ljudi. Ta interesovanja su, izvesno je, motivisana opštečovečanskim sadržajem Titovog stvaralaštva, najvišim dometima integralnog humanizma kojim to stvaralaštvo zrači. Ona, nadalje, proizlaze iz činjenice da je Titovo delo sintetizovano iskustvo jedne osobene, samostalne, izvorno radničke i duboko narodne revolucije koja je, duge i surove četiri ratne godine, oružjem naoružanog naroda krčila put do svoje pobede i koja, ustrajnošću u vernosti sebi i svom kontinuitetu, stalno širi prostore socijalističkog samoupravljanja kao bitnu odrednicu svog društvenog bića.

Kako do revolucije kao oblika i sadržaja iskorenjivanja građansko-kapitalističkih uslova čovekove egzistencije, kako s revolucijom do prevladavanja etatističko-najamničkih vidova otuđenosti čoveka od sebe sama i svoje zajednice, kako, uopšte, do izvesnije, sigurnije sutrašnjice radnog čoveka, do širih prostora njegove

slobode, do ostvarivanja njegovih ljudskih potencija u ovom vremenu punom nemira i sila suprotstavljenih čoveku — to su pitanja s kojima su, na ovaj ili onaj način, u ovom ili onom obliku, s ovim ili onim stepenom intenziteta i jasnoće, suočeni radni ljudi i narodi u svim zemljama. Otuda u svetu sve više knjiga o Titu, jer se sve šire shvata da je Titovo delo putokaz u borbama za onu budućnost ljudi i nacija u kojoj nema mesta neravnopravnostima, obespravljajima i nasilništvima bilo koje vrste.

I u nas je sve više knjiga s tekstovima druga Tita i knjiga o Titu. To je izraz našeg saznanja, koje se stalno produbljuje, da je Titovo delo ne samo naša jučerašnjica i naša aktuelna stvarnost već i trajan i proveren kompas u plovidbi ka obalama realizovane Marksove asocijacije slobodnih proizvođača prema kojima su se, pod rukovodstvom Tita i KPJ, narodi i narodnosti Jugoslavije konačno i neopozivo zaputili istorijske 1941. godine. Među tim knjigama zapaženo mesto zauzimaju izdanja o vojnom delu druga Tita, o njegovoj ulozi neimara naših oružanih snaga, stratega pobede u oslobodilačkom ratu i tvorca koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. U proteklih nekoliko meseci pojavilo se više knjiga s tom sadržinom, a pripremile su ih vojne izdavačke kuće i pojedine komande i armijske institucije. Među njima je i nedavno objavljena: »*Tito vrhovni komandant*«, u izdanju »Narodne armije«.

\*

»*Tito vrhovni komandant*« je savremeno uređena ilustrovan publikacija u kojoj tekst i foto-materijal čine organski uobličenu celinu koja upravo kao celina deluje impresivno i upečatljivo. U prvom delu publikacije govori se o drugu Titu kao vrhovnom komandantu u NOR-u (autor M. Seferović), a u drugom o posleratnoj aktivnosti maršala Tita na dužnosti vrhovnog komandanta (V. Hlajić).

Tekst o delatnosti druga Tita u ratnom razdoblju rađen je sa smislom da se povezuju, i u uzajamnoj povezanosti tumače najkrupnije strategijske odluke Vrhovnog komandanta u izgrađivanju oružanih snaga revolucije i pojedinosti iz nepresušnog vrela Titovih ratnih susreta s borcima i starešinama, ranjenicima, omladincima i ljudima u oslobođenim selima i gradovima; susreta u kojima se ispoljavaju oni humanistički sadržaji Titovog delovanja i saživljavanja sa svojim narodom koji su uvek izražavali konkretizaciju njegovih opštih revolucionarnih opredeljenja. Tako smo u tom tekstu dobili zanimljivo, dinamično i angažovano pisanu hroniku izrastanja oružanih snaga naroda i narodnosti Jugoslavije u NOR-u, prikaz dra-

matike tog izrastanja u izuzetno teškim uslovima, sa uporednom obradom uloge druga Tita u koncipiranju i realizovanju tog velikog dela. Autor teksta je uspeo da već poznate dokumente o našem NOR-u i revoluciji tako smesti u ambijent i vreme u kojima su nastajali da često na nov način doživljavamo njihov izuzetan društveni značaj i ljudski uzbudjući smisao. Tako je satkano živopisno kazivanje, i svedočenje, o najsudbonosnijoj prekretnici koja se ikad zbila na prostorima našeg egzistiranja i u kojoj se, pod rukovodstvom najveće ličnosti u istoriji naše zemlje, gradio i izgradio trajan temelj na kojem se naša revolucija do sada razvijala i na kojem će se razvijati u budućnosti.

U tekstu, u značajnoj meri i na fotografijama, sažet je velik broj bitnih činjenica u NOR-u i oružanom delu revolucije, o ratnom periodu razvoja naše armije i delatnosti druga Tita. Te činjenice govore o zadivljujućim razmerama Titove aktivnosti, o neverovatnom rasponu područja na kojem se on angažovao, o bogatim plodovima koje je taj angažman donosio. Na čelu Partije i oružanih snaga revolucije, a docnije i na čelu Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, drug Tito usmerava revolucionarni proces na celom jugoslovenskom prostoru, definiše zadatke u izgradnji nove narodne vlasti kao nosioca i garanta revolucionarnih društvenih preobražaja, stvara i primenjuje strategiju NOR-a i oružane borbe u njemu, utvrđuje zadatke svake etape razvoja NOV i POJ, vodi višestruke i izuzetno značajne bitke za pobedonosan hod revolucije sa osloncem na njene vlastite snage, za samostalnost revolucije, za njenu čistotu, za bezuslovno poštovanje širine platforme NOP-a, a protiv svih pokušaja njenog sužavanja, za stvaralaštvo masa u revolucionarnoj borbi, a protiv svih šablona i dogmi. Stalno je angažovan u borbi za međunarodno priznanje stanja stvari stvorenog revolucionarnim preobražajem u Jugoslaviji i odlučan u suprotstavljanju pokušajima Kominterne da nametne svoj stav o »ostavljanju« za »drugu etapu« revolucije pitanja o socijalnom oslobođenju u zemlji. U isto vreme, neposredno rukovodi najkrupnim operacijama NOVJ, razrađuje njenu taktiku, daje konkretna uputstva o načinima dejstvovanja na pojedinim terenima.

Nenadmašan Titov smisao za konkretno i za sagledavanje tog konkretnog u svetlosti dosezanja načelnih ciljeva revolucije izražavali su se u stalnoj aktivnosti Vrhovnog komandanta iz koje su rezultirali usmeravanje revolucije na njena težišta i razvijanje njene sposobnosti da uspešno izvršava sve svoje zadatke. U tekstu ima podatak da je, uza sve druge poslove i obaveze, drug Tito u 1943. godini napisao velik broj pisama, naređenja, depeša i tekstova i da

ih sačuvanih samo iz te godine ima 1300, ne računajući dokumente i zapovesti koje su po naređenju Vrhovnog komandanta pisali i slali jedinicama njegovi saradnici iz Vrhovnog štaba.

U tom delu teksta ispoljio se i izrazit Titov smisao za to da se u konkretnim pojedinostima i pojavnim oblicima revolucionarnog postupanja sagledavaju dublji tokovi revolucionarnog procesa, da se uočava činjenica koliko je naša revolucija, pod njegovim rukovodstvom, dubinom promena koje je sa sobom nosila, bila ne samo negacija jednog konkretnog stanja stvari na jugoslovenskom prostoru u vreme rata već i temeljno prevladavanje svih vidova podvajanja ljudi i naroda, suprotstavljanja vera i jezika; podvajanja i suprotstavljanja koja su vekovima svi osvajači i izrabljivači na našem tlu obilato iskorišćavali i podsticali ih upravo radi svojih svrha i interesa.

Autor, tako, navodi »Pismo iz 1920. godine« Ive Andrića u kojem se opisuje kako u mukloj sarajevskoj noći na kraju druge decenije ovog veka satovi na raznim crkvama i sahat-kuli kod Careve džamije iskucavaju vreme po čudnom računanju dalekih, tuđih predela sveta i kako »noću, dok sve spava, u brojanju pustih sati gluvog doba bdi razlika koja deli ove pospale ljude« po liniji raznih crkvenih jezika i zavađenih kalendara. A zatim je u tekstu podatak koji je svojom konkretnošću simbol istorijske promene što je sa sobom nosi naša revolucija: nadomak Sarajeva i nadomak slobode, na Ivan-planini, 7. marta 1945, spasavajući svoje ranjene drugove, poginule su zajedno, u istom trenu, tri devojke, bolničarke iz Trinaste hercegovačke NOU brigade — Ljubica Remetić, Srpkinja iz sela Biograda kod Nevesinja, Emina Merdan, Muslimanka iz Počitelja na Neretvi i Zdenka Karačić, Hrvatica iz Mostara. Te tri smrti izrastaju u simbol i konkretizaciju spajanja i zajedništva. Tri su devojke, sjedinjene, poginule za svet u kojem neće biti tih gluvih deoba što su razdvajale pospale i nepospale ljude.

Završio se rat i veliki, legendarni vojskovođa za slobodu svoje zemlje i sveta, vođen svojim revolucionarnim idealima, najistaknutiji je borac za mir, za pravo svakog naroda na samostalnost i ravnopravnost s drugim narodima. To je za Tita, za našu zemlju, značilo nastaviti delo iz rata, između ostalog, nastaviti izgrađivanje oružanih snaga zemlje radi odbrane njenog prava da bude svoja, nezavisna, samostalna, nesvrstana.

I posleratno vreme je bilo puno iskušenja, nedaća i teškoća koje je valjalo savladavati. Na čelu Saveza komunista Jugoslavije, na čelu nove države i oružanih snaga Jugoslavije Tito razvija aktivnost koja osigurava dalje tokove jugoslovenskoj revoluciji odlučnom orijentacijom u pravcu razvoja socijalističkog samoupravljanja kao nepo-

sredne vladavine radničke klase i radnih ljudi. On vodi zemlju putevima njenog aktivnog prisustva i angažovanja u svetu na strani potlačenih, neslobodnih, ugroženih, siromašnih, onih koji se bore za mir, slobodu, progres, prava ljudi i naroda. Posebna je i trajna Titova briga za naše oružane snage, njihovo jačanje, usavršavanje i modernizaciju.

Na iskustvima NOR-a i revolucije Tito utemeljuje koncepciju opštenarodne odbrane, definiše njene bitne komponente i načela. Kao i u ratu, osnovna pokretačka snaga izgrađivanja oružanih snaga i celog sistema odbrane je Savez komunista Jugoslavije. Kao i u ratu, osnovna snaga odbrane, njeni nosioci, garancija njene uspešnosti su radnička klasa, radni ljudi, narodi i narodnosti, njihovo odbrambeno stvaralaštvo, njihova odlučnost da brane svoje samoupravno socijalističko društvo i svoje revolucionarne tekovine. Podruštvljavanje odbrane je samo drugo ime za pretvaranje odgovornosti o odbrani u odgovornost svih radnih ljudi i građana, njihovih radnih i društveno-političkih organizacija, samoupravnih asocijacija, državnih organa, u odgovornost svih da brane ono što grade. Tako revolucija, po Titovom konceptu, spaja svoj razvoj i svoju odbranu u jedinstvenu celinu, u jedinstveno angažovanje i to je jedinstvo bitno, opredeljujuće za stalno nastavljanje revolucionarnog procesa. Tito insistira i na jedinstvu doktrine i strategije, jedinstvu celokupnog sistema opštenarodne odbrane, jedinstvu oružanih snaga — Jugoslovenske narodne armije i teritorijalne odbrane, jer je to jedinstvo temelj postojanosti i snage odbrane.

No, usmeravajuća aktivnost Vrhovnog komandanta nije se nikako zaustavljala na granici načelnih stavova, opredeljenja i odluka na području opštenarodne odbrane. Kao i u ratu, i posle rata maršal Tito brine o svim aspektima izgradnje oružanih snaga i svih snaga odbrane. On utvrđuje i bitne pravce razvoja pojedinih vidova JNA, koncipiranje i praktičan razvoj teritorijalne odbrane, daje dragocena uputstva o organizovanju protivoklopne, protivvazdušne, protivdesantne odbrane.

Posebna je i stalna briga druga Tita bila delovanje Saveza komunista u Armiji, politički rad u oružanim snagama, moralno-političko vaspitavanje pripadnika JNA. Uvek iznova, na iskustvima i tradicijama NOR-a, drug Tito insistira na sagledavanju moralnog činioca u ratu i u jačanju odbrambenih snaga kao presudnog, opredeljujućeg.

Već u jesen 1941. drug Tito, ne samo u pismima i uputstvima, već i u neposrednim dodirima sa rukovodstvima ustanka, štabovima partizanskih jedinica, partijskim rukovodstvima ukazuje na potrebu

da se »čuva ljudstvo a ne teritorija«, da je »u partizanskom načinu vođenja borbe glavno čuvati u prvom redu svoju živu silu, a ne teritoriju i što je najviše moguće uništavati neprijateljsku živu silu«. Brigu o borcu Vrhovni komandant je ugradio u samu veštinu komandovanja i vođenja rata kao njenu bitnu komponentu i kao jednu od trajnih pretpostavki moralne snage i monolitnosti oslobodilačke armije. U jednom od svojih naređenja operativnim štabovima NOVJ, u januaru 1943, drug Tito je naglašavao: »U našem oslobodilačkom ratu najveću dragocjenost predstavljaju naši borci, ratnici. Njima se ima pokloniti glavna i prvenstvena pažnja, kako u borbi tako i van borbe, svagda i u svim prilikama uopšte. To je prva i osnovna dužnost svih starješina u našoj vojsci... Izvršavati zadatke u potpunosti i sa najmanje žrtava — u tome se i sastoji vještina komandovanja i vođenja trupa u ratu«.

Glavna snaga odbrane je u srcima i svesti ljudi, naglašava drug Tito posle rata. On upućuje poruku starešinama Armije: »Čovječan postupak prema onima koje vaspitavate — to je zaloga monolitnosti Armije«.

Tako knjiga koju imamo u rukama pruža čitaocu obilje podataka o delatnosti druga Tita na čelu naših oružanih snaga u rasponu od gotovo četrdeset godina. Iako veća formatom od onog na kojem se knjige obično štampaju, premda štampana na veoma dobroj hartiji, tehnički izvršno opremljena i sa obiljem fotografija iz rata i posleratnog delovanja druga Tita i razvoja naših oružanih snaga, pri čemu su mnogi posleratni snimci u boji, ova knjiga nije prigodna, nije rađena za vitrine u klubovima, bibliotekama i stanovima. Ona je dobrodošla za vaspitavanje i samovaspitavanje, za širenje vidika i saznanja o delatnosti druga Tita u izgrađivanju naše armije. Sem toga, u tekstovima su delovi mnogih značajnih govora, članaka, zapovesti i pisama druga Tita, tako da je knjiga i svojevrsna, dragocena zbirka misli Vrhovnog komandanta o našoj armiji, njenom rađanju i razvoju, o našim oružanim snagama u celini i o njihovim zadacima.

*Mehmed TOCKIĆ*